

УДК 327:355/359

DOI: [https://doi.org/1034169/2414-0651.2024.2\(42\).11-18](https://doi.org/1034169/2414-0651.2024.2(42).11-18)

М. А. ЧЕРНЕГА, кандидат технічних наук
<https://orcid.org/0000-0003-0194-4989>

М. В. ТЕЛЕПА
<https://orcid.org/0000-0002-3573-6857>
(Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України, м. Київ)

ЗМІЦНЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОННОЇ СПІЛЬНОТИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ У РОЗРІЗІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Враховуючи агресію російської федерації проти України, дуже актуальним є дослідження проблеми, зумовленої сучасним станом системи європейської безпеки в контексті глобальних загроз сьогодення.

В умовах нових викликів, які постали перед європейською спільнотою, цілком очевидно, що для гарантування миру та безпеки необхідно об'єднати зусилля та можливості якомога більшої кількості держав-членів ЄС. Беручи до уваги прагнення відігравати сильну і, насамперед, єдину роль на світовій арені, співпраця є не просто можливістю, а обов'язком держав-членів ЄС.

Ключові слова: PESCO, Європейський Союз, глобальна стратегія безпеки, збройна агресія, оборонні проекти, ініціатива, перспектива, співробітництво.

ВСТУП

Європейський континент, історично багатий та різноманітний, стоїть перед низкою викликів у сфері безпеки та оборони. Зростання геополітичних нестабільностей, кіберзагрози, тероризм та інші фактори стають важливими детермінантами, які вимагають спільної реакції та координації зусиль від країн Європейського Союзу.

У цій статті розглядаються різні аспекти зміцнення безпеки та оборонної спільноти в Європі, визначаючи ключові ініціативи, їхній вплив на геополітичний контекст та перспективи подальшого розвитку. Від залучення третіх країн до спільних оборонних проектів у рамках ініціативи Постійного структурованого співробітництва (Permanent Structured Cooperation, PESCO) до аналізу викликів та перспектив, стаття розкриває, як спільними зусиллями можна забезпечити стабільність та безпеку на європейському континенті в епоху складних викликів і змін.

У цьому контексті важливою стала ініціатива PESCO, що має на меті об'єднати країни Європейського Союзу (ЄС) у гармонійну та ефективну оборонну спільноту.

PESCO виступає як ключовий елемент стратегії зміцнення безпеки на європейському континенті та сприяє вирішенню сучасних викликів.

Мета статті – проаналізувати нові можливості в створенні єдиної безпечної та стабільної оборонної спільноти на європейському континенті, спрямованої на спільне управління загрозами та підвищення військової ефективності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

При дослідженні підходів ЄС до розвитку спільних оборонних спроможностей до початку повномасштабної війни російської федерації (рф) проти України виявилося, що на момент повномасштабної агресії рф проти України члени ЄС були неготовими до масштабу та інтенсивності конвенційних та гібридних загроз, що походили від росії.

Попри значну кількість ініціатив кооперації у сфері оборони, а також наявні стратегічні документи та плани посилення оборонних спроможностей, прийняті після початку російсько-української війни у 2014 році, у більшості випадків ситуація не зазнала кардинального поліпшення на рівні спільних європейських підходів до питань безпеки та оборони. Європейський Союз є стратегічним партнером України, коли йдеться про протидію російській агресії. З початком окупації Криму у лютому-березні 2014 року Брюссель заявив незмінну позицію щодо підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, а також здійснення політичного та економічного тиску на рф з метою спонукання Кремля до припинення агресивних дій.

Збройна агресія проти України, яка триває вже протягом 10 років, поставила перед європейськими інституціями та державами членами задачу щодо посилення власних оборонних та безпекових спроможностей, які відповідали б рівню загроз.

Глобальна стратегія зовнішньої й безпекової політики ЄС, прийнята у 2016 році, дала політичний поштовх подальшому розвитку спільних інституційних рамок, які б мали заохотити й стимулювати до розвитку нових оборонних ініціатив ЄС. У цей час були ініційовані: Програма Постійного структурованого співробітництва (Permanent Structured Cooperation, PESCO); Скоординований щорічний огляд з питань оборони (Coordinated Annual Review on Defence, CARD); Європейський оборонний фонд (European Defence Fund). Також беручи до уваги політичні настанови Глобальної стратегії, Європейська оборонна агенція (EDA) спільно з державами-членами ЄС підготували оновлений План розвитку спроможностей (Capability Development Plan), де було проведено поточний аудит оборонного потенціалу країн ЄС, а також запропоновано 11 Пріоритетів посилення військових спроможностей ЄС.

З 2020 року в ЄС проходила підготовка Стратегічного компаса, нового стратегічного документа у сфері безпеки та оборони, який мав бути побудований на системній та всеохоплюючій співпраці членів ЄС у визначенні спільних координат і підходів до сучасних глобальних та регіональних викликів, що постали перед ЄС. Важливо зазначити, що робота над новим стратегічним докумен-

том в ЄС спиралася на можливості нового фінансового періоду 2021–2027 рр.

Перший Скоординований щорічний огляд з питань оборони 2019–2020 надав погляд на пріоритетні напрямки посилення кооперації у сфері оборони. З огляду на пріоритетність спільних ініціатив, наприклад, на період до 2027 року на проекти Європейського оборонного фонду була виділено 8 млрд євро. З них – 2,7 млрд спрямовується на спільні дослідницькі проекти у відповідній сфері, а 5,3 млрд мають виділятися на дофінансування спільних проектів посилення оборонних спроможностей членів ЄС.

У 2021 році на посилення ініціатив Спільної політики безпеки та оборони ЄС був запущений Європейський фонд миру (European Peace Facility (EPF)). Це позабюджетний інструмент для фінансування ініціатив ЄС в рамках Спільної політики безпеки та оборони, який був вперше введений в дію в березні 2021 року. Попередній запрограмований бюджет фонду складав приблизно 5,7 млрд євро. У рамках вказаного механізму існує два виміри спрямування фінансових ресурсів. Перший вимір – це забезпечення діяльності військових місій ЄС, другий – заходи з надання військової допомоги третім країнам, в тому числі й озброєнням. Відповідальним за адміністрування надання допомоги військового призначення є директор Служби зовнішньополітичних інструментів Європейської комісії (Service for Foreign Policy Instruments (SFPI)).

Можна констатувати, що збільшення ініціатив посилення спільного європейського оборонного потенціалу не позначилося значним чином на готовності ЄС до нових викликів, які постали перед Союзом та його членами у лютому 2022 року.

За результатами роботи у травні 2022 року Європейська комісія та Високий представник ЄС представили спільну позицію щодо аналізу прогалин в інвестиціях в оборонний сектор та подальші кроки з виправлення ситуації [1]. Незадовільний стан у питанні спільного інвестування може бути продемонстрований статистичними даними Європейської оборонної агенції, які свідчать, що члени ЄС витратили лише близько 4 млрд євро на спільні закупівлі продукції військового призначення, що складає лише 11 % від загального показника витрат на оборонні цілі. Це, в свою чергу, на 13 % менше ніж було у 2019 році. Загалом, недофінансування оборонних витрат призвело до значних прогалин у рівні військово-промислового потенціалу членів ЄС, а також невідповідності стану забезпечення збройних сил держав ЄС масштабу загроз, які постали з початком війни росії проти України.

У липні 2022 року як один з інструментів щодо виправлення ситуації Європейська комісія запропонувала механізм посилення європейської оборонної промисловості через спільний Акт закупівель (European Defence Industry Reinforcement through the common Procurement Act (EDIPRA)). Вказана ініціатива розроблялася з урахуванням напрацювань Робочої групи з питань спільних оборонних закупівель (Defence Joint Procurement Task Force (DJPTF)), яка була створена Європейською Комісією та Високим представником задля закриття найбільш нагальних потреб в оборонних закупівлях та заохочення європейських оборонних підприємств до поповнення

запасів озброєння та боєприпасів, що виникла в результаті військової підтримки України. Також вказаний інструмент мав бути узгоджений з наявними механізмами оборонної кооперації в ЄС, такими як Європейський оборонний фонд (European Defence Fund) та Програми Постійного структурованого співробітництва (Permanent Structured Cooperation, PESCO), а також узгоджуватись з цілями Стратегічного компаса.

Оприлюднені дані в листопаді 2022 року Скоординованого річного огляду оборони (CARD), що готувався Європейською оборонною агенцією, свідчать, що оборонне планування членів ЄС відбувалося переважно ізольовано. Лише 18 % інвестицій в оборонні проекти передбачали співпрацю між країнами-членами ЄС. При цьому також самі європейські спільні розробки не мали значного попиту на внутрішньому європейському ринку. Держави ЄС готові були до кооперації на європейському рівні, коли такі ініціативи є вигідними для підприємств військово-промислового комплексу, або ж посилювали б стратегічні відносини з іншими членами Союзу. За даними Європейської оборонної агенції (EDA), замість часо- і ресурсозатратних проектів національні уряди віддали перевагу готовим зразкам озброєння, часто від компаній з-поза ЄС (переважно США, Південна Корея, Ізраїль), і як виявилось, цей тренд посилювався з початком повномасштабної агресії росії проти України, що створило ризики для спільних європейських оборонних ініціатив, а також посилювало залежність від зовнішніх гравців.

На жаль, значна кількість ініціатив кооперації в оборонній сфері, запропонованих Європейською комісією у 2017 році, як Європейський оборонний фонд та Програми Постійного структурованого співробітництва PESCO, не надали достатніх стимулів для посилення спільних ініціатив у військовій сфері. Так, попри інтерес до окремих проектів PESCO, у цілому можна стверджувати, що сподівання європейських інституцій та національних урядів щодо механізму Постійного структурованого співробітництва не виправдали себе. Реалізація спільних проектів в рамках Програми станом на 2022 рік, більшість з запроваджених спільних ініціатив не можуть досягти заявленої мети та достатнього рівня проектних спроможностей. Це є результатом низької залученості членів ЄС та невисокої пріоритетності таких проектів в оборонних планах національних урядів. За попередньою оцінкою, лише половина з 60 проектів, які перебували на стадії реалізації, змогли б продемонструвати результати в кінці проектного циклу 2025 року. Щодо окремих проектів має бути прийняте рішення про закриття через неефективність та відсутність реалізації [1].

На початку вересня 2017 року, у рамках теми об'єднання військових зусиль європейських країн у Європарламенті виступив президент Єврокомісії Жан-Клод Юнкер зі щорічним зверненням «Про стан Європейського Союзу», на якому він оголосив про початок глибокої реформи ЄС. Зокрема, політик заявив про створення до 2025 року повноцінного оборонного союзу, що існуватиме паралельно з НАТО.

За задумом членів Європарламенту, швидке створення Європейського оборонного союзу в партнерстві з НАТО дозволить ЄС діяти автономно в операціях за кордоном

для стабілізації сусіднього простору і підвищення своєї ролі як гаранта безпеки. Резолюція Європарламенту пропонувала заснувати Головне управління з питань оборони, яке б на рівні Євросоюзу відповідало за внутрішні аспекти політики оборони і безпеки, а також створити Європейський розвідувальний відділ.

Рис. 1. Емблема Постійного структурованого співробітництва з питань безпеки та оборони (PESCO)

На початку грудня 2017 року Рада ЄС прийняла рішення про запуск програми Permanent Structured Cooperation (PESCO) – Постійної структурованої співпраці у сфері оборони країн-членів ЄС (рис. 1). Програма дозволить спільно протистояти військовим загрозам з боку росії і підсилити обороноздатність Євросоюзу, якщо цьому не перешкодять суперечки між учасниками. Участь в PESCO є добровільною для всіх країн-членів ЄС. Згодом до 23 країн, які у листопаді 2017 року підписали офіційну заяву про розширення співпраці, приєдналися також Ірландія і Португалія. Натомість до нового об'єднання не увійшли Данія, Мальта та Велика Британія.

Міністр оборони Великої Британії Майкл Феллон розкритикував ідею створення Європейського оборонного союзу, і у лютому 2017 року на Мюнхенській конференції з безпеки висловив побоювання щодо перетворення НАТО і оборонного союзу на дві конкуруючі організації. Загалом до нового оборонного союзу приєдналось 25 з 28 членів ЄС.

Створення PESCO передбачала ще Лісабонська угода 2009 року, проте раніше це було неможливо. Але зараз, за словами Федеріки Могеріні, Франція разом з Німеччиною, Італією та Іспанією зіграла провідну роль в просуванні цього формату співпраці. У ЄС підкреслюють, що PESCO не є альтернативою НАТО, це не альянс і не структура, а лише рамки для реалізації державами-членами ЄС спільних проєктів.

На січень 2018 року в рамках PESCO працювали 17 проєктів з підготовки військ і розвитку бойового потенціалу, реагування на кризові ситуації, перекидання військових контингентів, посилення морської безпеки і реагування на кіберзагрози. Офіційний список видів співпраці, який налічує 50 безпекових та оборонних проєктів, мали погодити всі члени в 2018 році. Крім того, країни-члени нової оборонної ініціативи ЄС взяли на себе низку зобов'язань, одне з яких – збільшення оборонних бюджетів. Президент США Дональд Трамп також наполіг, щоб країни НАТО збільшили свої витрати на оборону до 2 % від ВВП. Проте в ЄС підкреслюють,

що у випадку з PESCO йдеться не про збільшення оборонного бюджету, а про оптимізацію оборонних витрат через спільні інвестиції заради більшої ефективності безпекової політики. В абсолютних цифрах німецький або французький оборонні бюджети виглядають доволі переконливо, але насправді більшість витрат йдуть на утримання особового складу Збройних Сил, тобто на харчування, позаяк на розвиток оборонної сфери цих країн виділяють мізерні суми [2].

На 2019 рік PESCO вже працювала над впровадженням 34 проєктів та виконанням 20 зобов'язань, які держави-члени взяли на себе у сфері безпеки та оборони [3].

Станом на травень 2023 року Європейський союз оголосив про 11 нових проєктів спільної оборони, які будуть додані до списку Постійної структурованої співпраці PESCO, вони доповнять 57 нинішніх проєктів. Перелік нових проєктів стосується навчання, розвитку наземних, морських та повітряних систем, кіберзахисту та проєктів взаємодії між країнами, а саме:

European Defence Airlift – Training Academy (EDA-TA) – проєкт спільного навчання пілотів країн ЄС для поліпшення взаємодії між союзниками;

Integrated Unmanned Ground Systems 2 (iUGS 2) – проєкт, спрямований на розробку автономних наземних систем;

Counter Battery Sensors (CoBaS) – створення спільної концепції майбутнього контрбатареїного потенціалу для збройних сил країн ЄС;

Anti-Torpedo Torpedo (ATT) – програма зі створення протиторпедної системи для захисту надводних човнів;

Critical Seabed Infrastructure Protection (CSIP) – проєкт, спрямований на підвищення операційної ефективності ЄС у захисті критичної морської інфраструктури із залученням поточних та розвитку майбутніх підводних засобів;

Future Short-Range Air to Air Missile (FSRM) – проєкт створення перспективної ракети ближнього радіуса дії класу «повітря-повітря»;

Next Generation Medium Helicopter (NGMH) – створення спільного майданчика щодо оновлення парку гелікоптерів та опрацювання концепції європейського гелікоптера наступного покоління (European Next Generation Rotorcraft);

Integrated Multi-Layer Air and Missile Defence System (IMLAMD) – проєкт для розробки спільної багатоваріантної системи ППО та ПРО;

Arctic Command & Control Effector and Sensor System (ACCESS) – проєкт для розвитку можливостей ЄС у сфері захищеної комунікаційної інфраструктури та мереж, які забезпечують тактичну та оперативну мобільність розгорнутих сил;

Robust Communication Infrastructure and Networks (ROCOMIN) – проєкт розвитку комунікаційних та інформаційних мереж;

ROLE 2F – проєкт розвитку взаємодії медичних сил для ефективної безперервної допомоги повітряним, морським, сухопутним та спеціальним силам [4].

Розвиток військового потенціалу здійснюється в довгостроковій перспективі з циклами проєктів PESCO, що починаються від ідеї до етапів інкубації, виконання

та закриття. Оскільки складність і життєвий цикл оборонних можливостей охоплює десятиліття, прогрес за окремі роки може бути обмеженим у цьому контексті. Було запущено чотири хвилі проєктів PESCO у семи військових областях. Оскільки кожен проєкт має унікальний графік, комбінацію учасників проєкту та складність, прогрес, природно, не буде однаковим для всіх проєктів PESCO, але більше половини проєктів PESCO досягли конкретних результатів. Матриця проєктів PESCO за напрямками наведена на рис. 2.

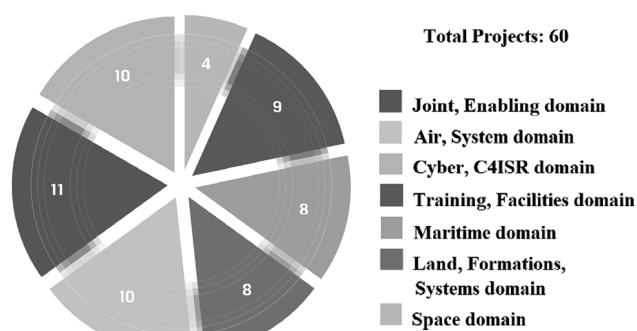
Відповідно до звіту про хід виконання проєктів, багато з 60 поточних проєктів PESCO просуваються відповідно до плану. Було зафіксовано прогрес у різних сферах: 21 проєкт рухається вперед у своєму життєвому циклі розробки. Сьогодні на передостанній стадії розробки (фазі виконання) перебуває 18 проєктів, кількість яких за останній рік зросла більш ніж удвічі. Кількісні показники проєктів PESCO за напрямками наведені на рис. 3.

Обсяг проєктів PESCO надзвичайно різноманітний: від розробки абсолютно нових можливостей, таких як

Project name	Airborne Electronic Attack (AEA)	Counter Unmanned Aerial System (C-UAS)	European Attack Helicopters TIGER Mark III	European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft System – MALE RPAS (Eurodrone)	Materials components for technological EU competitiveness (MAC-EU)
Cyber and Information Domain Coordination Center (CIDCC)	Cyber Rapid response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security	Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Surveillance as a Service (CBRN SaaS)	Co-basing	Energy Operational Function (EOF)	European Medical Command
Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform	Electronic Warfare Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (JISR) Cooperation	EU Collaboration Warfare Capability (EcoWAR)	European Global RPAS Insertion Architecture System	Geospatial, Meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination element (GMSCE)	Timely Warning and Interception with Space-based Theater Surveillance (TWISTER)
European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) Capability	European Secure Software defined Radio (ESSOR)	Military Mobility	Network of logistical Hubs in Europe and support to Operations	EU Radio Navigation Solution (EURAS)	European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N)
One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC) for SJO	Strategic Command and Control (C2) System for CSDP Missions and Operations	Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package (DIVEPACK)	European Patrol Corvette (EPC)	CBRN Defence training Range (CBRNDTR)	EU Cyber Academia and Innovation Hub (EU CAIH)
Armoured Infantry Fighting Vehicle/ Amphibious Assault Vehicle/light Armoured Vehicle	Deployable Military Disaster Relief Capability Package	Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO)	Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM)	EU Test and Evaluation Centers	European Training Certification Centre for European Armies
EU Beyond Line Of Sight (BLOS) Land Battlefield Missile Systems	EUFOR Crisis Response Operation Core (EUFOR CROC)	Maritime Unmanned Anti-Submarine System (MUSAS)	Upgrade of Maritime Surveillance	European Union Network of Diving Centres (EUBDC)	European Union Training Mission Competence Centre (EU TMCC)
Indirect Fire Support (EuroArtillery)	Integrated Unmanned Ground System (UGS)	Helicopter Hot and High Training (H3 Training)	Integrated European Joint Training and simulation Centre (EUROSIM)	Joint EU Intelligence School	Special Operations Forces Medical Training Centre (SMTC)

 Air Systems	 Enabling, Join	 Cyber, C4ISR	 Space
 Training, Facilities	 Land, Formations, Systems	 Maritime	

Р и с . 2. Матриця проєктів PESCO за напрямками

Р и с . 3. Проєкти PESCO за напрямками

європейський патрульний корвет і малий RPAS нового покоління, до гармонізації вимог, як-от проєкт стратегічного повітряного транспорту для негабаритних вантажів (SATOC), або навчання, як-от мережа дайвінг-центрів Європейського Союзу. Два проєкти з першої хвилі, групи кібершвидкого реагування (CRRT) і Європейське медичне командування (EMC) вже досягли повної оперативної спроможності (FOC).

У графіках, наданих для розробки проєктів PESCO, 2025–2026 роки передбачено як ключові роки для досягнення конкретних результатів. Аналіз тенденцій показує, що 20 проєктів зберігають свої амбіції щодо реалізації до 2025 року (рис. 4).

Р и с . 4. Діаграма очікуваного прогресу проєктів до 2027 року

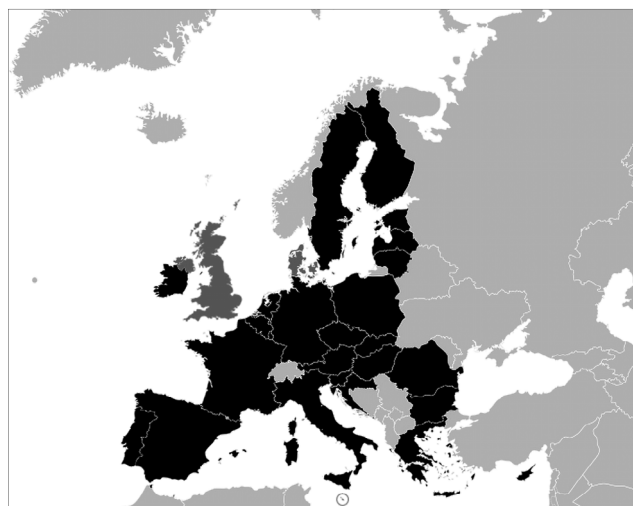
Враховуючи їх статус, цілі та досягнуті результати, можна очікувати, що Європейське захищене програмно-визначене радіо (ESSOR) і військова мобільність, а також CBRN спостереження як послуга і інтегрована безпілотна наземна система (iUGS), дадуть очікувані результати протягом наступних трьох років. У виняткових випадках держави-учасниці можуть запросити треті країни приєднатися до окремих проєктів PESCO. Це вже було у випадку трьох країн – США, Канади та Норвегії, які беруть участь у проєкті Military Mobility. Інші треті країни також виявили інтерес до участі в цьому та інших проєктах PESCO.)

Постійне структуроване співробітництво PESCO – це постійний формат для поступового посилення військової

співпраці держав-членів Євросоюзу, військовий потенціал яких задовольняє вищі критерії, та які готові взяти одна щодо одної більш тісні зобов'язання в цій сфері. Це амбітний, зобов'язуючий та інклюзивний проєкт в інституційних рамках ЄС для забезпечення безпеки і оборони території ЄС та його громадян [3].

PESCO – ключова оборонна ініціатива ЄС. Країни спільно розвивають обороноздатність, координують інвестиції, підвищують оперативну готовність, оперативну сумісність і стійкість своїх збройних сил, а також співпрацюють у проєктах.

До PESCO входять такі країни: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Кіпр, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія та Швеція (рис. 5) [4].

Р и с . 5. Карта держав, що підписали договір про участь в програмі PESCO

Мета створення PESCO – поглиблення і розширення співпраці у сфері безпеки і оборони. «Це дозволить країнам, які того бажають, разом розвивати оборонний потенціал, інвестувати в спільні проєкти, покращувати бойову оперативну готовність і укріплювати власні збройні сили», – пояснюють в Раді ЄС. Однак на шляху військової співпраці країн ЄС є ризик виникнення складнощів і розбіжностей, наприклад у питаннях розподілу воєнних контрактів, коли певна країна отримує те або інше оборонне замовлення.

Безумовно, однією з причин створення оборонної ініціативи ЄС стала непередбачувана безпекова політика США, побоювання, що США відмовляться від своїх зобов'язань в НАТО, а також бажання більшої автономії ЄС у питаннях європейської безпеки. Однак ЄС зовсім не планує відмежовуватися від НАТО, а натомість поглиблює співпрацю з альянсом. Більше того, на думку експертів, без американських військово-стратегічних, супутникових, розвідувальних можливостей та технологій ППО Європа безсила.

Реалізація проєктів PESCO повинна покращити оборонну потужність країн-членів ЄС, зокрема здатність протистояти викликам та загрозам з боку росії. Сьогодні

країни ЄС не здатні поодиночки гарантувати свою безпеку в разі загрози військового конфлікту, адже їхні оборонні витрати і потенціал у сфері безпеки не відповідають вимогам сучасності. Події в Україні стали однією з причин повернення керівництва ЄС до ідеї створення європейського оборонного союзу. Сьогодні для України відкриваються можливості та перспективи співпраці у рамках нового об'єднання, зокрема в окремих проєктах PESCO.

Країни-члени нового об'єднання хочуть зосередитися на: координації зусиль у сфері оборони; створенні оборонного фонду для фінансування спільних досліджень та розробки нових видів озброєнь; спільних операціях під прапором ЄС на кшталт вже існуючих – антипіратської морської операції «Аталанта» біля Сомалі, бойової групи Вишеградської четвірки тощо...

В Україні вже є позитивний досвід військової співпраці з європейськими країнами. У 2016 році країна приєдналась до Технічної угоди між оборонними відомствами держав Вишеградської четвірки: Збройні сили України разом з польськими, чеськими, словацькими та угорськими військовими здійснюють оперативне чергування у складі бойової тактичної групи Євросоюзу HelBRoC. А у 2005 році почалася співпраця українських військових у рамках миротворчого підрозділу «УкрПолЛитбат» (українсько-польсько-литовського батальйону) [2].

Розуміючи обмеження та особливості ЄС у питаннях безпекової та оборонної кооперації, Україна намагається використати всі наявні механізми та інструменти для інтенсифікації військової співпраці з Брюсселем та забезпечення перемоги на полі бою. Україна у співпраці з ЄС зацікавлена в отриманні більшої кількості зброї та боєприпасів, розширенні Європейського фонду миру для фінансування закупівель зброї, а також швидкому розгортанні ліній виробництва боєприпасів, у тому числі спільно з українськими підприємствами. Україна прагне максимально розширити військово-технічну співпрацю з європейськими партнерами, яка є важливою для забезпечення переваги над російським агресором на полі бою.

Одним з позитивних кроків ЄС у питанні військової підтримки України стало рішення про створення Місії Європейського Союзу з надання військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine) у жовтні 2022 року. Місія мала забезпечити військову та спеціальну підготовку представників Збройних Сил України, а також координацію зусиль членів ЄС, які залучені до тренінгової активності. Зважаючи на питання безпеки, місія мала діяти на території держав ЄС, а штаб-квартира місії знаходиться у Брюсселі. Мандат місії був розрахований на два роки, а бюджет складав понад 100 млн євро. На жаль, рішення про запровадження навчальної місії ЄС зайняло багато часу через бюрократичні перепони та затягування з боку окремих країн-членів ЄС. За цей час окремі країни-члени підготували власні навчальні центри на своїй території для підготовки українських спеціалістів з використання та обслуговування військової техніки та озброєння, яке надавалось Україні.

Окрім певних політичних та бюрократичних перепон, що не дозволяють отримувати достатню кількість озброєння відповідно до запитів ЗСУ, спроби посилити

військову співпрацю також нашкоджуються на значний супротив з боку росії, яка намагається дискредитувати Україну в очах західних партнерів. Пропаганда російської федерації для зриву військової співпраці України з ЄС та США намагається дискредитувати Україну як недобросовісного партнера у використанні західного озброєння для потреб захисту держави. Багато інформаційних вкидів та наративів за допомогою відомих медійних каналів намагаються створити враження хаосу, розкрадання та контрабанди допомоги. На цьому тлі лунають заклики окремих західних політиків та урядовців щодо посилення контролю над прозорістю використання отриманої Україною військової допомоги [1].

У цьому контексті важливим напрямком є розвиток співпраці з Європейським Оборонним Агентством та участь в проєктах PESCO, що є важливим етапом для України на шляху до поглиблення військової співпраці з країнами ЄС. Це може визначити нові можливості для підвищення та розвитку оборонного потенціалу, створення стійкої безпекової архітектури, а також підвищити безпеку та стабільність в регіоні. Залучення до таких ініціатив є стратегічно важливим кроком для України в контексті її європейської інтеграції та зміцнення національної безпеки.

Відповідно до Адміністративної угоди між Міністерством оборони України (МО України) та Європейським оборонним агентством визначено початкові напрями співробітництва:

- 1) матеріальна стандартизація (Material Standardisation);
- 2) єдине Європейське небо (Single European Sky);
- 3) логістика (Logistics), у т. ч. запасні частини і транспортні перевезення, Європейський авіатранспортний флот (European Air Transport Fleet);
- 4) тренування (Training).

Протягом 2020 року вдалося досягти динамічного розвитку співпраці між МО України та ЄОА. Українські представники на постійній основі беруть активну участь у засіданнях Військової авіаційної ради політичного рівня за напрямом «Єдине Європейське небо» (Single European Sky). Крім того, на звернення МО України європейські партнери прийняли у листопаді 2020 року рішення щодо погодження питання про приєднання української сторони до участі у роботі Проєктної групи з питань логістичної підтримки «Project Team Logistic Support».

Участь України на постійній основі у вказаних проєктах дозволить ефективно імплементувати домовленості, визначені в Адміністративній угоді між МО України та ЄОА, і сприятиме подальшому зміцненню взаємовигідної співпраці з країнами-учасницями ЄОА. Україна прагне приєднатися до програми PESCO. Участь у проєктах PESCO розглядається як один із пріоритетних шляхів розвитку військово-технічного співробітництва між Україною та ЄС та вдосконалення національних оборонних можливостей відповідно до найкращих європейських практик та стандартів.

Практична участь у конкретних проєктах програми PESCO потребуватиме від української сторони відповідності низки визначених ЄС для такого залучення третіх

країн, політичних, матеріальних та правових умов. На сьогодні розпочато підготовчі заходи до започаткування попередніх консультацій з міжнародними партнерами для подальшого можливого приєднання до зазначених пріоритетних проєктів PESCO [5].

ВИСНОВКИ

Європейський континент переживає новий етап у зміцненні своєї безпеки та оборонної спільноти через розвиток співпраці з Європейським Оборонним Агентством (EOA) та участь в проєктах Постійного Структурного Співробітництва (PESCO). У цьому контексті особливо важливою стає роль України, яка виявляє глибокий інтерес та активну позицію в забезпеченні стабільності та безпеки в регіоні. В Європі лише українська армія має досвід ведення бойових дій з російськими військами, тому вона може бути корисною для нового оборонного об'єднання. Тож політичне та військово-керівництво країни повинні запропонувати PESCO військове партнерство для співпраці у сфері оборони з країнами-членами ЄС [2].

Проаналізувавши особливості природи PESCO, варто замислитися: вибір йде між зміцненням безпеки в рамках ЄС чи наданням переваги міждержавній співпраці? Відповідь на це питання покаже майбутній розвиток подій. При цьому важливо не втратити позитивну динаміку останнього часу, пов'язану передусім із запуском PESCO. Безумовно, від здатності зберегти та примножити існуючі здобутки залежить майбутнє спільної безпеки і оборони [6].

Розвиток співпраці з EOA та залучення до проєктів PESCO можуть мати значущі переваги для України та ЄС. Зокрема, це може сприяти зміцненню безпекового простору в Східній Європі, підвищенню військово-технічного потенціалу та взаємній довірі між країнами. Для ЄС важливо мати стабільного та безпечного сусіда на сході, який може допомогти в утриманні загальноєвропейської безпеки. Спільна робота в області оборони може підняти рівень співпраці та спільної відповідальності між ЄС та Україною.

На даний момент, на жаль, інформації щодо початку прямої співпраці України з PESCO не існує. Україна є асоційованим членом Європейського Союзу та має активно демонструвати бажання зміцнювати військову співпрацю та оборонні взаємодії з ЄС, проте конкретних кроків у включенні до проєктів PESCO поки не було оголошено. Україна виражає зацікавленість у поглибленні військово-технічної співпраці з Європейським Союзом та його ініціативами, проте реальна участь у PESCO може залежати від численних факторів, включаючи політичну волю всіх сторін, безпекову ситуацію в регіоні, а також внутрішні реформи в українському оборонному секторі.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. «Підхід ЄС до розвитку спільних оборонних спроможностей до початку повномасштабної війни росії проти України» (Українська призма. Рада зовнішньої політики. 20.12.2022). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prismua.org/123058635-2/>.
2. PESCO – новий європейський оборонний союз: можливості для України. Matrix-divergent. 13.01.2019. Available

at: <https://matrix-info.com/pesco-novyj-yevropejskyj-oboronnyj-soyuz-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny/>.

3. Фахурдінова М. Чи зможе ЄС себе захистити: дві програми європейської оборони та шанс для України. Європейська правда. 24 травня 2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/05/24/7096511/>.
4. ЄС затвердила нові оборонні проєкти. Мілітарка. 24.05.2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mil.in.ua/uk/news/u-yes-zatverdyl-11-novyh-oboronnyh-proyektiv/>.
5. Співробітництво у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах. Представництво України при Європейському Союзі. 15.04.2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>.
6. Петренко Ю.В. PESCO та європейська ініціатива з інтервенції: єдина мета та різне бачення ідеї європейської оборони. Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку : зб. наук. ст. за матер. III Всеукр. наук. практ. конф. з європ. права. Харків. 15 листопада 2019 р. С. 179–183.

REFERENCES

1. “Pidkhid YeS do rozvytku spilnykh oboronnykh spromozhnosti do pochatku povnomasshtabnoi viiny rosii proty Ukrainy” [The EU's approach to the development of joint defense capabilities before the start of a full-scale russian war against Ukraine]. Foreign Policy Council. 2022. Available at: <http://prismua.org/123058635-2/Ukrainian-prism>.
2. “PESCO – novyi yevropeyskyi oboronnyi soiuz: mozhlyvosti dlia Ukrainy” [PESCO – the new European defense union: opportunities for Ukraine]. Matrix-divergent. 2019. Available at: <https://matrix-info.com/pesco-novyj-yevropejskyj-oboronnyj-soyuz-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny/>.
3. Fakhurdinova, M. (2019). “Chy zmozhe YeS sebe zakhystyty: dvi prohramy yevropeiskoi oborony ta shans dlia Ukrainy. Yevropeiska pravda” [Will the EU be able to defend itself: two European defense programs and a chance for Ukraine. European truth]. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/05/24/7096511/>.
4. “YeS zatverdyla novi oboronni proiekty. Militarka” [The EU approved new defense projects. Militarka]. Available at: <https://mil.in.ua/uk/news/u-yes-zatverdyl-11-novyh-oboronnyh-proyektiv/>, 2023.
5. “Spivrobitnytstvo u voienno-politychnii, viiskovii ta viiskovo-tekhnichnii sferakh. Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzu” [Cooperation in military-political, military and military-technical spheres. Representation of Ukraine to the European Union]. 2021. Available at: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>.
6. Petrenko, Yu.V. (2019). “PESCO ta yevropeiska initsiatyva z interventsii: yedyna meta ta rizne bachennia idei yevropeiskoi oborony. Ukraina i Yevropeyskyi Soiuz: shliakh do staloho rozvytku” [PESCO and the European

intervention initiative: a common goal and a different vision of the idea of European defense. Ukraine and the European Union: the path to sustainable development]; Coll. of scient. works for III All-Ukrainian science-practice conf. from European rights. Kharkiv. Pp. 179–183.

Chernega M.A., Telepa M.V.

STRENGTHENING SECURITY AND PROTECTIVE COMMUNITY ON THE EUROPEAN CONTINENT IN THE CONTEXT OF A FULL-SCALE WAR OF THE RUSSIA FEDERATION AGAINST UKRAINE

Considering the aggression of the Russian Federation against Ukraine, it is very important to study the problem caused by the current state of the European security system in the context of today's global threats. In the context of new challenges facing the European community, it is obvious that in order to ensure peace and security it is necessary to combine the efforts and capabilities of as many EU member states as possible. Given the desire to play a strong and, above all, unique role on the world stage, cooperation is not just an opportunity, but also an obligation of EU Member States.

The European continent, historically rich and diverse, faces a number of security and defense challenges. The growth of geopolitical instabilities, cyber threats, terrorism and other factors are becoming important determinants that require a joint response and coordination of efforts from the countries of the European Union.

This article examines various aspects of strengthening the security and defense community in Europe, identifying key initiatives, their impact on the geopolitical context and prospects for further development. From the involvement of third countries in joint defense projects under the Permanent Structured Cooperation Initiative (PESCO) to an analysis of challenges and prospects, the article reveals how joint efforts can ensure stability and security on the European continent in an era of complex challenges and changes.

In this context, the PESCO initiative has become important, the goal of which is to unite the countries of the European Union into a harmonious and effective defense community. PESCO acts as a key element of the strategy to strengthen security on the European continent and contributes to solving modern challenges.

Keywords: PESCO, European Union, global security, armed aggression, defense projects, initiative, perspective, cooperation.

Відомості про авторів:

Чернега Майя Анатоліївна

кандидат технічних наук, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії науково-методичного забезпечення заходів військово-технічного співробітництва науково-дослідного відділу формування пріоритетних напрямів військово-технічної політики науково-дослідного управління військово-технічної політики Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0194-4989>
e-mail: nnipo@i.ua

Телепа Максим Вікторович

начальник науково-дослідного відділу формування пріоритетних напрямів військово-технічної політики науково-дослідного управління військово-технічної політики Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3573-6857>
e-mail: dtelepa1982@gmail.com

Information about the authors:

Chernega Maïia

Candidate of Technical Sciences, Scientific employee of the scientific research laboratory for scientific and methodological support of military-technical cooperation measures of the scientific-research department of the formation of priority directions of military-technical policy of the scientific-research department of military-technical policy of Central Scientific Research Institute of Armament and Military Equipment of Armed Forces of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0194-4989>
e-mail: nnipo@i.ua

Telepa Maksym

Head of the research department of the formation of priority areas of military-technical policy of the scientific-research department of the military-technical policy of Central Scientific Research Institute of Armament and Military Equipment of Armed Forces of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3573-6857>
e-mail: dtelepa1982@gmail.com

Стаття надійшла до редколегії 18.04.2024.